

DR. FEKETE KÁROLY

A textusválasztás szükségessége és módjai

A szóval és tettel változatos formában történő keresztyén igehirdetés egyik kitüntetett módja a prédikáció. A prédikáció azzal az igénnyel lép fel, hogy úgy hirdeti Isten mára is érvényes üzenetét, hogy ezt az üzenetet a Szentírásból vett alapigéből, a textusból kapja a Szentlélek segítségével. A prédikáció a bibliai textus üzenetének kifejtése, megszólaltatása. A prédikáció szentírási megalapozottsága protestáns örökségünk egyik jellegzetes és elhanyagolhatatlan vonása.

A textus szükségessége

A felvilágosodás korától időről-időre támadtak olyanok, akik a textus-prédikálás és az írásmagyarázat útját nem tudták egyértelműen vállalni. Az egyik leghíresebb „ellenálló” Claus Harms volt, akinek a mondata szállóigévé lett ebben a tárgykörben: a prédikáció a textus „babiloni fogságában” vergődik. A textus nélkül prédikáló Schleiermacher arra hivatkozott, hogy egy textussal rendelkező prédikáció is lehet nagyon bibliátlan, míg egy textus nélküli prédikáció is lehet nagyon biblikus. Egy másik vélekedés szószólója Alexander Vinet lett, aki azt állította, hogy nem a textus, hanem az igehirdető keresztyén személyisége biztosítja a prédikáció keresztyén jellegét. Egyébként is egy textus nem tudja adni az egész evangéliumot, de egy textus nélküli prédikáció egy sor evangéliumi ígét idézve, megszólaltathatja az egész evangéliumi igazságot. Otto Händler szerint az igehirdetésre első renden nem a textusszerűség, hanem az írásszerűség és evangéliumszerűség a kötelező.¹ Újabban pedig Gert Otto vonta kétségbe a textus uralkodó szerepét a prédikációval kapcsolatban. A bibliai textus szükséges, de csupán az egyik anyaga a prédikációnak, amely felkínál egy alkalmas fogalmat, egy inspiráló képet, vagy egy gondolati asszociációt, de a beszélőnek lehet saját anyaga és irodalmi anyaga is.²

Akárhogy is akarták a különböző korokban kétségbe vonni a textus fontosságát, s akartak kibújni a prédikátor felelősségteljes és fáradtságos prédikációra készülési folyamata alól, a textus szükségességének gondolata és a textus-prédikálás gyakorlata szilárdan tartja magát.

A textus szükségessége mellett – Origenestől kezdve, a reformátorokon át, egészen a dialektika teológia képviselőiig, és a mai homilétáig – sokan kiálltak. A prédikációtörténet középkori válsághelyzete után a reformáció újra felfedezte az Ige, a bibliai szöveg elsődlegességét. Felhagytak a „szent beszéddel”, s elkezdtek az eredeti szöveg figyelembe vételével magyarázni az Írást. Erre a szemléletváltásra jó példa a reformátori korból a zürichi Grossmünster reggeli „*Prophezei*” bibliaórája: „A zürichi reformáció nemcsak arra törekedett, hogy az Írással ismerős, nagy lelkipásztori kara legyen, hanem arra is, hogy a gyülekezetet valósággal belegyökereztesse az Igébe, abban nagykorúvá, önállóvá tegye.”³ „Minden hívő köteles egyre mélyebbre hatolni az Igébe, a teljes Írásba.”⁴ A dialektika teológia is ehhez az ösvényhez talált vissza, s a Magyarországi Református Egyház igehirdetői gyakorlatában manapság is alapvető, hogy valljuk a textus szükségességét.

¹ Rudolf Bohren: *Predigtlehre*. Chr. Kaiser Verlag. München 1971. 115.

² Vö. Gert Otto: *Predigt als Rede*. Verlag W. Kohlhammer. Stuttgart-Berlin-Köln-Mainz. 1976.; Gert Otto: *Die Predigt als Rede- und Kommunikationsprozess in der Gemeinde*. HPT III. Gütersloh 1983.

³ PÁKOZDY LÁSZLÓ MÁRTON: *A reformátori kor bibliaórái Zürichben*, in: *Theologiai Szemle* 1941/106.

⁴ PÁKOZDY LÁSZLÓ MÁRTON: *A reformátori kor bibliaórái Zürichben*, in: *Theologiai Szemle* 1941/108.

Mi a textus? - Definíció

A *textus* a Szentírás egy rövidebb-hosszabb, összefüggő, koherens része, amely legalább egy egységes üzenetet hordoz.

A latin *texo, texere* szó jelentése: szöni (*textus* – szövet, szövődék). A szövet attól tartós, hogy hosszanti és keresztirányú szálak szövődtek benne feszesen össze. A textusban – átvitt értelemben – a bibliai üzenetek szálai futnak össze és sajátos összefüggésben vannak egymással. Pákozdy László Márton többször hangsúlyozta, hogy a *szövet* és a *szöveg* szavak azonos töből származnak. A szövet összefonódó szálai illusztrálják a szöveg jelentését. A hang, a szó, önmagában még nem szöveg, de ha gondolatokat hordozó mondatokká szövődnek össze, akkor már szöveg lesz belőlük. A keresztyén prédikálás a textusban összefonódott üzenetszálak kibontása és magyarázata.

„A textus nem felületi kivágás a Szentírás szövegéből, szövetéből, amelynek legfeljebb történeti és szövegtörténeti kontextusára kell figyelni, hanem a Szentírás Krisztus-középpontjára leérő szelete. Ezáltal kerülhetjük csak el, hogy egy részizagságot emeljünk az üzenet rangjára. ... a Szentírás valamely speciális helyének megvan az érintkezési pontja a centrális üzenettel, vagy a szövet hasonlatát használva, a kiemelt rész szálai teológiai összefüggésben vannak egymással és a krisztológiai középponttal.”⁵

A textusválasztás általános szabályai

Wolfgang Trillhaas a textusválasztás öt általános szabályának betartását javasolja:⁶

1. *Aki választ, az kínlódik.* A textus kiválasztása gyötrődés, tusakodás eredménye.
2. *Ne válassz túl rövid textust, mert az mottó-prédikációhoz vezet.*
3. *Óvatosan járj el a sokat idézett helyekkel kapcsolatban.* Ne bízd magad annak hangzására vagy érzelmi értékére.
4. *Döntsd el a textusválasztást a prédikáció előtt mihelyest csak lehet.*
5. *Maradj az elhatározott textus mellett minden áldozat árán.*

W. Trillhaas fenti pontjaihoz – általános szabályként – hozzátehetjük az alábbiakat:

- *A textus segít hűnek lenni az Íráshoz.* Az Íráshoz való hűségünk külső bizonyítéka és relatív biztosítéka a Szentírásból választott textus. Amikor az igehirdető komolyan veszi a Biblia egészének egy részletét, és annak magyarázata során ahhoz igyekszik ragaszkodni, azzal az egész Íráshoz való hűségét bizonyítja.

- *A textus prédikálása megvéd az általános vallásos beszédektől.* Rudolf Bohren szerint a konkrét textus a prédikáció konkrétságát szolgálja, mivel az egy bizonyos helyzetből származott és egy bizonyos helyzetet teremt.⁷ A textus tehát a fragmentum és az egész hermeneutikai kérdését veti fel. A prédikáció feladata nem az egész Biblia magyarázata, és nem is egy komplex téma kimerítése, de még csak nem is valami általános igazság meghirdetése, hanem egy olyan konkrét üzenet hirdetése, amely a Szentírás egy konkrét pontjához kötődik. Ahogyan R. Bohren megindokolja: „A Lélek az ígét nem általános igazságként adja. Jóllehet a Lélek ígétének igazsága általános, de a Lélek konkrétan beszél... Mindenek előtt a prédikáció konkrétsága érdekében van szükség textusra.”⁸

- *A textus legitimálja az igehirdető szolgálatát.* Mutatja, hogy honnan származik az igehirdető mondanivalója. Az igehirdető az Ige embere. Áll mögötte valaki, mégpedig az őt Küldő Úr.

- *A textus változatosságra ösztönöz.* A textus megvéd az önmagunk kedvenc témáinak szajkózásától. Az ember, ha a magáét mondja, akkor hamar kiüríti a saját témáinak tárházát, s akkor előfordul, hogy már mindenki felismeri az unásig ismételtetett „panelet” és

⁵ Dr. Szűcs Ferenc: *A prédikáció textusszerűségének szükségessége.*

⁶ Wolfgang Trillhaas: *Evangelische Predigtlehre.* Chr. Kaiser Verlag. München 1936. 90.

⁷ Rudolf Bohren: *Predigtlehre.* Chr. Kaiser Verlag. München 1971. 116.

⁸ Rudolf Bohren: *Predigtlehre.* Chr. Kaiser Verlag. München 1971. 116.

közhelyeket, csak ő nem veszi észre, hogy önmagát ismételteti. A kedvenc textusok – témák – gondolatok újramondása a megüresedett „belső ember” és a léleknélküliség egyik mutatója. A textust komolyan vevő lelkipásztor a teljes Bibliából választja a textusát, nem csak az Új- vagy csak az Ószövetségből! A változatos üzenet nem is fog elmaradni!

- *A textus nem mottó.* D. Bonhoeffer a textust a prédikáció kezdetének, közepének és végének tartja.⁹ Nem egyszerűen kiindulás, hanem a textus kifejtése adja magát a prédikációt. „Nem rajtkő, amiről elugrunk, hanem a víz, amiben úszunk.”¹⁰ A mai igehirdetői gyakorlatban egy figyelemre méltó és nagyszámban előforduló jelenségre érdemes odafigyelnünk. Sok igehirdetés textusa után, az igehirdetés első mondata egy nem bibliai idézet, ill. tudatosan is kiírt és „mottó”-ként megnevezett irodalmi citátum. A prédikáció első mondata az igehirdetés egyik legexponáltabb és legérzékenyebb pillanata. Ha itt az emberi mondás, idézet magyarázata kitüntetettebb figyelmet kap és fontosabb lesz a textus üzeneténél, akkor nem sok kell hozzá, és a mottók elindulnak a társtextussá válás útján.

- *A textus kapcsolópont a gyülekezet és az Ige között.* Az igazi gyülekezet a Biblia üzenetére kíváncsi az istentiszteleten, mégpedig érthető formában és számára befogadhatóan. A prédikáció gyülekezetszerűségét Czeglédy Sándor klasszikus tömörséggel fogalmazta meg: „Ha prédikáció gyülekezetszerűségének tárgyi feltétele az a szövetség, amelyet Isten szerzett az emberiséggel az idők teljességében eljött és az idők végén eljövendő Jézus Krisztus által, akkor alanyi feltétele nem lehet más, mint az, hogy az igehirdető meglássa ennek a szövetségnek az ívét azok fölött, akiknek prédikál és aszerint hirdesse az Igét. Viszont ezt az ívet nem láthatja meg másképpen, mint ha az Igére figyel, amely mint visszaemlékezés rámutat az ív egyik sarkára, a testtételre, másfelől pedig mint ígélet előremutat az ív másik sarokpillérére, a paruziára. Ezért igazán gyülekezetszerűen prédikálni annyit jelent, mint az Igét szolgálni, amelyet mint visszaemlékezést a keresztség sákramentuma, másfelől mint ígéletet az úrvacsora sákramentuma pecsétel meg. A prédikáció gyülekezetszerűségének alanyi feltétele tehát nem más, mint engedelmesség ennek a parancsnak: szolgálj az Isten Igéjét!”¹¹

A textusválasztás módjai

Különös dolog a textusválasztás. Titokzatos az Ige egy darabjának és a prédikátornak az egymásra találása. Két vallomás talán érzékeltet ebből valamit. Rudolf Bohren szerint: „Sokkal jobb, ha a textus választ bennünket, mint ha mi választjuk a textust.”¹² Karl Barth pedig azt mondja: „A textusválasztás kifejezésnek kettős értelme van. Beszél ez arról, aminek meg kell történnie, és arról, aminek nem szabad megtörténnie. A textusválasztásnál az Isten Igéje – és így Isten – iránti engedelmesség vagy engedetlenség kérdésével állunk szemben. Ha mi választunk, ha azt gondoljuk, hogy mi teljes szabadsággal és hatalommal állunk szemben az Írással, engedetlenek vagyunk. Az engedelmesség az, amikor nem mi választunk, hanem válaszolunk Isten igényére. Amennyire igaz az, hogy a prédikátornak többféle textuslehetőség között kell választania, ugyanúgy igaz az is, hogy neki nem szabad magát a helyzet urának tekinteni. Saját hatalomról és önkényről szó sem lehet. Mindig a textusnak kell úrnak maradnia.”¹³

a./ Perikópa-rend

⁹ Dietrich Bonhoeffer: *Finkenwalder Homiletik*. In: Dietrich Bonhoeffer: *Gesammelte Schriften* (Hg. Eberhard Bethge) IV. Chr. Kaiser Verlag München 1965. 267.

¹⁰ Fekete Károly: *Homiletika*. Debrecen 1993. 73.

¹¹ Czeglédy Sándor: *A prédikáció gyülekezetszerűsége*. Budapest 1938. 151.

¹² Rudolf Bohren: *Predigtlehre*. Chr. Kaiser Verlag. München 1971. 116.

¹³ Karl Barth: *Homiletik*. EVZ-Verlag Zürich 1966. 74-75.

A *perikoptó* szó jelentése: levágni, körülvágni, körülhatárolt rész, összefüggő szakasz. A zsinagógai gyakorlatból nőtt ki. Az ősegyház istentiszteletein a lekcio liturgiai elem volt. (vö. 1Tim 4,13; Jel 1,3). Alexandriai Kelemen nevezett először perikópáknak ószövetségi prófétai részleteket, Origenes pedig az istentiszteleten olvasott bibliai olvasmányokat nevezte perikópáknak. Csak az V. század derekától mutatható ki, hogy Galliában megállapították az egyházi év bizonyos vasárnapjainak olvasmányait. A kötött lekciokból alakultak ki a kötött textusok. Nagy Károly császár idejében már ennek az elvnek a jegyében keletkezett Paulus diakónus Homiliáriuma. Általában perikópának nevezik az egyházi év vasárnapjaira és egyes ünnepeire kijelölt, kötelező szentírási szakaszokat. Ma is gyakorlat a római katolikus, az orthodox, az evangélikus és az anglikán felekezetekben.

A három ünnepkör, mint fordulópont, valamint a hozzájuk kötődő természetes előkészületi idő és a természetes folytatásuk alkotják a perikóparendek keretét. A liturgiátörténet során több perikóparend is született,¹⁴ amelyek a bibliai kinyilatkoztatás történetének rövid összefoglalásai. A perikóparendek az egyházi naptár időszakaihoz igazodnak, így az igehirdető gyakran ezeknek az olvasmányoknak az egyikéből választja ki a textust. A rendekben található három olvasmány általában tematikus összefüggésben tartalmaz ószövetségi szakaszt, apostoli levélből való részletet és evangéliumi perikópát.

Egyazon gyülekezetben eltöltött hosszú lelkészi szolgálat alatt időnként hasznos lehet egy perikópa-sorozat végig vitele, bár R. Bohren nem hallgatja el a problémákat sem: „A perikóparendszer a maga ciklikus gondolkodásmódjával annak a jele, hogy a korai keresztyénség prófétai forrásból eredő folyóvize egy misztériumvallásba torkollott. Az exodusból évi ünnepkör lett. A Lélek elveszítette szabadságát, hogy az Írás által beszéljen akkor, amikor neki tetszik. Az egyház ráült a Kánonra. Bizonyára nem véletlen, hogy a mai prédikációk időszerűtlensége és absztrakt volta együtt jár a perikóparendszer kedvelt alkalmazásával.”¹⁵

Pozitívumai:

- * Megment a textusválasztás gyötrő kínjától.
- * Nincs önkényes válogatás.
- * Hangsúly kerül a Biblia döntő kijelentéseire, részeire, az alapvető keresztyén tanokra, a fontos hitigazságokra. A perikópák visszaszólítanak a megváltás nagy főútjára azokról a mellékösvényekről, ahol hajlamosak lennénk egyébként elidőzni (James Stewart).
- * Időről-időre rámutat a fontos hitigazságokra.
- * Nehezebb textusok is előjönnek. Bár ezzel kapcsolatban D. Bonhoeffer elgondolkodtatóan azt jegyzi meg: „Vannak azonban textusok, amelyeket az adott pillanatban nem lehet prédikálni. Jó, ha a lelkész gyakorol, bár ne a gyülekezet előtt tegye. A nehéz textusokat exegetikailag bontsa ki. A prédikáció maga azonban nem egyszerűen az igehirdető önmegtágadó teljesítménye, amellyel megmutatja a gyülekezetnek, hogy ezzel is el tud bánni. A prédikáció elsősorban és mindenekelőtt »Krisztus örömteli kiáltása« (Luther). Ha a lelkész pedánsan követi a perikóparendet, nem fogja az Írás más részeit tanulmányozni igehirdetési szempontból. Pedig az egész könyvet el kell olvasnia, méghozzá azzal a szemmel, hogy amit olvas, hirdettetni kívánja magát.”¹⁶

¹⁴ Karl_Heinrich Bieritz: *Das Kirchenjahr*. Feste, Gedenk- und Feiertage in Geschichte und Gegenwart. Verlag C.H. Beck. München 1987.; Bogár János: *Az egyházi évkör kialakulása és hatása az igehirdetésre, különös tekintettel a református keresztyén egyház istentiszteletére*. (Theologiai tanulmányok 21.) Debrecen 1932.; Gerhard Kunze: *Die gottesdienstliche Zeit*. In: K.F. Müller-W. Blankenburg (Hg.): *Leiturgia I*. Kassel 1954. 437-535.; *Liturgie und Kultur* 2012/1. füzet: *Perikopenreform*. Empfehlungen aus der Liturgischen Konferenz.

¹⁵ Rudolf Bohren: *Predigtlehre*. Chr. Kaiser Verlag, München, 1971. 118.

¹⁶ D. Bonhoeffer: *Finkenwalder Homiletik*. In: Dietrich Bonhoeffer: *Gesammelte Schriften* (Hg. Eberhard Bethge) IV. Chr. Kaiser Verlag München 1965. 270.

- * Kiválasztásuk a keresztyénség történetének ősi tapasztalatain alapszik.
- * Évről-évre más-más oldalát kell a textusnak nézni.
- * A készülést időben meg lehet kezdeni.

Negatívumai:

- * A textusválasztás az igehirdető joga, s nem egy előírás dolga. A szolgálai ragaszkodás az előírt olvasmányokhoz szükségtelen megkötöttséget jelenthet.
- * A teljes Szentírást kell prédikálni, s nem csak válogatott perikópákat, mert így elsikkad a teljes Szentírás gazdagsága.
- * Fokozott figyelmet kell fordítani a kontextus alapos felderítésére.
- * A gyülekezet sajátos kérdései, speciális problémái megválaszolatlanul maradhatnak.
- * A három ige eleve kijelöl egy sajátos teológiai tendenciát, s napi témát kínál, vagyis melegágya az ún. témaprédikációnak.
- * Könnyen vezethet teológiai szörszálhasogatáshoz, elvontsághoz, életidegen prédikáláshoz.
- * Háttérbe szorulhatnak az ószövetségi igék.
- * A nehezebb textusok előfordulása hátrány is lehet, amint azt ezzel kapcsolatban D. Bonhoeffer is megjegyezte: „Vannak azonban textusok, amelyeket az adott pillanatban nem lehet prédikálni. Jó, ha a lelkész gyakorol, bár ne a gyülekezet előtt tegye. A nehéz textusokat exegetikailag bontsa ki. A prédikáció maga azonban nem egyszerűen az igehirdető önmegtágadó teljesítménye, amellyel megmutatja a gyülekezetnek, hogy ezzel is el tud bánni. A prédikáció elsősorban és mindenekelőtt »Krisztus örömteli kiáltása« (Luther). Ha a lelkész pedánsan követi a perikóparendet, nem fogja az Írás más részeit tanulmányozni igehirdetési szempontból. Pedig az egész könyvet el kell olvasnia, méghozzá azzal a szemmel, hogy amit olvas, hirdettetni kívánja magát.”¹⁷
- * A magyar puritanizmus egyik meghatározó személyiségének, Medgyesi Pálnak ma is figyelemre méltó az intése: „A postillák és egyéb dirib darabok berbitélése henyékké és lustákká teszik a prédikátorokat.”
- * Nagy a kísértése az igehirdetőnek, hogy ha messze áll a perikópa-textus a mai élettől, akkor vagy a textus eredeti üzenetén, vagy a textusból kínálkozó témán változtat, mert amíg a textustól eljut a máig, addig a gyülekezet figyelme elfárad. Ravasz László figyelmeztet erre: „Hány egyházi beszédet ismerünk, amely ereje javát s a hallgatóság figyelmének legüdébb perceit arra tékozolta el, hogy valamely textusnak történeti jelentését hallgatóságával megértesse s csak e nehéz munka után foghatott a tulajdonképpeni igehirdetéshez, mikor már mindketten fáradtak voltak: hallgatóság és igehirdető. Éppen a modern életnek vannak kérdései, amelyeket csak meglehetősen bonyolult közvetítéssel lehet valamely bibliai textus közvetlen hatása alá helyezni...”¹⁸
- * A perikóparend alapján prédikáló igehirdetőnek különösen is vigyáznia kell arra, hogy a vasárnap témája ne uralkodjon a textus fölött. Előfordul a gyakorlatban, hogy a témát hordozó tételmondat, jellegzetes kifejezés vagy szókapcsolat, mint „témafej” refrénszerűen visszatér a főbb bekezdések elején, de már függetlenül a textus gondolatkörétől.
- * Baj, ha az adott ünnepkörre vagy vasárnapra ajánlott ének motíváló ereje erősebb cantus firmust ad, mint a textus, sőt maga a textus egyszerű kísérő-szólamná szelődül.

b./ Lectio continua

Egy-egy bibliai könyv vagy az egész Biblia folyamatos, fejezetről-fejezetre olvasása. Ezt a textusválasztási módot már Chrysostomos és Augustinus is szerette és alkalmazta.

¹⁷ D. Bonhoeffer: *Finkenwalder Homiletik*. In: Dietrich Bonhoeffer: *Gesammelte Schriften* (Hg. Eberhard Bethge) IV. Chr. Kaiser Verlag München 1965. 270.

¹⁸ Ravasz: i.m. 335.

Ulrich Zwingli¹⁹ 1519. január 2-tól kezdett el így prédikálni a Mt, ApCsel, 1Tim, Gal. stb alapján. Bullinger gyakorlatát is ez határozta és a Kálvinét is. Kálvinnál azonban meg kell jegyeznünk, hogy – a közkeletű vélekedéssel ellentétben – a *lectio continua*t nem gépies merevséggel és nem kizárólagosan alkalmazta.²⁰ Kálvin is alkalmazkodott az egyszerű egyházi évhez, és az ünnepeken egy bizonyos különlegesen kiválasztott ünnepi textusgyűjtemény alapján prédikált.²¹

A református írásmagyarázat öröksége, hogy nem csak a *sola scriptura*, hanem a *tota scriptura* elvét is mindig tiszteletben tartotta, s nem szelektált, rangsorolt, válogatott az igék között, hanem vallotta, hogy a Szentlélek minden igeverset felhasználhat az Isten akarata közlésére. Ez az alapelv jelenik meg a *lectio continua* gyakorlása során.

A *lectio continua* azt a hermeneutikai alapelvet szolgálja, mely szerint a Szentírást folyamatosan magyarázzák. Ezt a textusválasztási módszert – a rendszeres hétköznapi istentiszteletek elmaradása miatt – vasárnapra ajánlják a homiletikák vagy olyan alkalmakra, ahol alkalomról-alkalomra ugyanazok az igehallgatók vannak jelen. Ismeretes a *lectio continua selecta* elve is, ahol egyes fejezeteket kihagynak, mert témák vagy események ismétlődnek az adott bibliai könyvben.

D. Bonhoeffer középutas megoldásnak tartja a *lectio continua*-t: „A *lectio continua* a perikópához kötöttség és a szabadon választott textus közötti középutat jelenti. Elősegíti a gyülekezet lelki érését, mert a gyülekezet számára az igés- és áhítatos könyvek, valamint az önkényes textusfelhasználás miatt az Írás már csak bölcsességek vérszesen szétdarabolt antológiája. Ez ellen fel kell lépni, hiszen az Írás egyetlen egység.”²²

Pozitívumai:

- * A gyülekezet alaposan megismeri a soron lévő bibliai könyvet, lépésről-lépésre tárul fel üzenete a hallgatók előtt.
- * A kontextualitás eleve biztosítva van, összefüggések támadnak a versek között.
- * Szóhoz jut a teljes Szentírás. A *lectio continua* reformátori gyakorlatában hangsúlyt kapott az Ószövetség jelentősége és az Újszövetséggel való egyenértékűsége.
- * Nincs egyoldalú, saját szájízű válogatás.
- * Alaposabb bibliaismeretet kínál.
- * A hallgató tudja, hogy miről fog hallani, előre „készülhet”.
- * Kapkodástól mentes a textusválasztás.
- * A sorozat-szerűségnek lehet vonzása („folytatása következik”).

Negatívumai:

- * Az igehirdető könnyebben kerül a textus fogságába.
- * Háttérbe szorulhat az egyházi év rendje.
- * Nehezebb figyelembe venni a gyülekezeti szituációt, ezért csorbát szenvedhet az igehirdetés gyülekezetszerűsége és időszerűsége.
- * Unalmassá válhat a gyülekezet számára, ha hosszabb időn át ugyanarra a könyvre (szerzőre) kell figyelni.

¹⁹ Georg Plasger: *A Bibliát követni*. (Gondolatok a prédikációsorozathoz) Fordította: Jakab Bálint Mihály. Theologiai Szemle 1998. 41. évf. 6. sz. 358-363.

²⁰ A megállapítás alátámasztását ld. Fekete Csaba: *Kálvin és a perikóparend*. Magyar Egyházzene XVI (2008/2009) 349-358.; Csikesz Sándor: *Kálvin pásztori igehirdetése módszerének legfőbb elemei*. In: Kálvin és a kálvinizmus. Tanulmányok az Intitutio négy századik évfordulójára. Debrecen 1936. 235-274.

²¹ Czeglédy Sándor: *Liturgika*. Debrecen 1996. 43.

²² D. Bonhoeffer: *Finkenwalder Homiletik*. In: Dietrich Bonhoeffer: *Gesammelte Schriften* (Hg. Eberhard Bethge) IV. Chr. Kaiser Verlag München 1965. 270-271.

* A megértés előfeltétele a folyamatos jelenlét. Ha kimarad egy-két szakasz, akkor nehezebb bekapcsolódni.

* A lectio continua serkenti a homilia-szerű igehirdetési módot. Elvész a dinamikus felosztás, a súlypontozás, az elvihető konkrét üzenet, mert a bibliai szöveg a vázlat. (Szélsőséges esetben: más szavakkal, kiszínezve, megismétlődik a bibliai szöveg... Lassan készülni sem kell, csak beszélünk...)

c./ Bibliaolvasó kalauz

Református talajon, ahol évszázadokig vagy a lectio continua, és/vagy a szabadon választott textus határozta meg az igehirdetést, a reggeli istentisztelet megszűnésével és a Bibliaolvasó Kalauz szerinti vasárnapi textusválasztással igazából megtört ennek a hagyománynak a folyamatossága. Tulajdonképpen a Bibliaolvasó Kalauz – nevéhez méltóan – *nem prédikációs vezérfonal* (!). Az olvasás szempontjából lectio continua, de annak az igehallgatónak, aki csak vasárnap találkozik az ún. „napi igével”, olyan mintha egy sajátos perikópa-rendből kerülne elé a textus, szinte esetlegesen.

Pozitívumai:

* Váltogatja a könyveket, de kb. három év alatt végig olvastatja a teljes Bibliát az e szerint haladókkal.

* Kötődik az ünnepkörhöz a beosztás.

* Összefogja az igeolvasók és igehallgatók szélesebb táborát.

* Kiszélesíti, elmélyíti, korrigálja a saját olvasás-élményt.

* Ahol folyamatosan tartanak reggeli istentiszteletet, ott pótolhatatlan medret kínál.

Negatívumai:

* Mechanikussá teszi a készülést.

* Eltűnhet a prédikátorból a személyes üzenet kitusakodása iránti igény.

* Vasárnapi istentiszteleten váratlanul hathat, mert vannak, akik nem követték a vezérfonal szerint a könyv folyamatát.

* Vigyázat! Az igeolvasó kalauz nem válhat mechanikusan vett prédikációs vezérfonallá. Nem erre a célra született.

d./ Szabadon választott textus

A magyar egyháztörténet során a protestáns orthodoxia és a puritanizmus egyik vitapontja a textusválasztás volt. A XVII. század közepétől a puritán prédikátorok elutasították a perikóparend alapján folytatott prédikálást és a szabad textusválasztás mellett álltak ki. Azóta is megmaradt ez a textusválasztási mód a magyar reformátusság körében.

Spontán rábukkan az igehirdető egy igére, amely megragadja, s feltétlenül el kell mondania a gyülekezetnek a belőle kapott üzenetet.

Ideális esetben, a lekipásztor rendszeres bibliaolvasása során és folyamatos gyülekezetlátogatási és lelkigondozói tapasztalatai alapján egy-egy szabadon választott textus segítségével juttatja válaszhoz az egzisztenciális kérdések sorával küzdő gyülekezeti tagjait.

Pozitívuma:

* Az üzenet friss, érezhető az igehirdető ujjongása, meglepettsége, neki is váratlan volt, újdonság volt az üzenet.

* Könnyebb személyes hangon megszólalnia az igehirdetőnek.

Negatívumai:

- * Atomizálja a Bibliát. A Biblia így egymással kapcsolatban nem lévő töredékek antológiája, közös témák és egységes üzenet nélkül.
- * Elvész a gyülekezetépítési felelősség és átgondoltság. A textusválasztás kapkodónak és esetlegesnek tűnhet, ötletszerűség léphet fel.
- * Előtolakodnak a „kedves igék”, a „megtérési igék”, az aranymondások, stb.
- * Szubjektív irányba tolódhat minden, mert a személyes gondok-bajok előtollulása kísért.
- * Elveszhet az Ige egyetemes mondanivalója.

e./ Igehirdetési terv

Igehirdetői gyakorlatunkban kívánatos lenne, hogy a teológiai megfontolások után eljussunk arra a szintre, amely a textusválasztási módok változatos, tudatos és megtervezett használatával szolgálja a gyülekezetépítés és a keresztyén identitás megerősítését. Ebben a tervszerű igehirdetői modellben a gyülekezeti alkalmak sajátosságait figyelembe véve, párhuzamosan alkalmazva, a legkülönbözőbb textusválasztási módok élhetnek egymás mellett, s gazdagíthatják legnemesebb vonásaikkal igehirdetésünket. Vagyis a keresztyén szabadság jegyében a lectio continua, a perikóparend, a tanító sorozatok lehetősége és a témaprédikálás is meg kell, hogy kapja a helyét a gyülekezet lelki táplálásának és épülésének tudatos rendjében.

Az igehirdetési terv általában egy egyházi évre készül. Megtervezett az év 52 vasárnapjának textusa és/vagy témája, a bibliaórák, a rétegalkalmak textusa, a bűnbánati hetek, a hitépítő sorozatok, evangélizációk rendje, irányultsága, címei. Lehet rövidebb futamidő is, készülhet pl. egy egyházi időszakra, vagy egy negyedévre is.

Pozitívumai:

- * Az igehirdető egy egységes gondolat(ok) köré, módszeresen fűzi fel a textusokat.
- * Ötvözni lehet benne többféle textusválasztási módot.
- * Hatékony gyülekezetnevelési és gyülekezetépítési eszköz lehet.
- * Nőhet a szisztematikus tanítás által a gyülekezet immunitása.
- * A lelkész szabadon készül, de nem szabadosan.
- * Érvényesülhet a személyes hang frissessége.

Negatívumai:

- * Kísértenek a „hobby-textusok” (amit szeretek, ami könnyen megy...)
- * A szubjektív egyéni vagy gyülekezeti okok elnyomhatják a Szentírás objektív mondanivalóját.
- * Sablonossá válhat több éven át, ezért fő az ötletgazdagság és az érzékenység.
- * Egy bizonyos időre megköti a lekipásztor szabadságát.

Ne feledjük:

mindenféle kizárólagos textusválasztási módszer megköthet,

merevvé válhat, sablonosságot teremthet,

ezért a textusválasztásra is igaz: a változatosság gyönyörködtet.

A textusválasztást segítő tényezők²³

a./ *Segíthet az egyházi év*, amelynek során az alkalmi vasárnapok jellege természetes módon hozza elő az odaillő textusokat. „Visszaszólítanak a megváltás nagy főútjára azokról a mellékösvényekről, ahol hajlamosak lennénk egyébként elidőzni. Biztosítják, hogy prédikációnkban mindig visszatérjünk Isten hatalmas cselekedeteihez, amelyek hirdetésére az egyház elhívatott.” (Stewart Heralds)²⁴

b./ *Segít a külső tényező, pl.* a nemzet életének fontos eseményei, az égetően időszerű társadalmi vitatémák, a természeti csapások, katasztrófák megrázó hírei. Ezekben az esetekben minimum két kérdésre felelni kell: Van-e válasz az Úrnál erre vagy arra a külső tényezőre? Hogyan reagáljon a keresztyén ember ezekre a dolgokra? Vagyis az igehirdetőnek érzékelnie kell, hogy milyen kérdések foglalkoztatják az embereket.

c./ *Segít a pasztorális tényezők ismerete*: A jó lelkipásztor ismeri gyülekezete tagjainak problémáit, kételyeit, félelmeit, reményeit. Figyel a hallgatók szükségére. Ezért építő, tanító és lelkigondozói igehirdetés-sorozatokat is tervez.

d./ *Segít a személyes tényező*: Van, amikor személyes megérintettségéből kell textust választani és arról szólni. A legjobb igehirdetések azok, ha maga Isten szól az igehirdetőhöz, mert az átsugárzik rajta a másoknak való elmondás közben is. A megvilágosodás pillanatai értékesek, néha alkalmatlan pillanatban jönnek, ezért jó jegyzetfüzettel járni.

A textusserűség és a textuskezelés alapvonásai

A *következetes textusserűség* a protestáns egyházak elvi-homiletikai felfogásának alapvető jellegzetessége, hiszen igehirdetésünk hermeneutikus, írásmagyarázó igehirdetés. Komolyan vesszük a felolvasott textust. Az alapigéhez való hűség azt jelenti, hogy az igehirdető nem vész el a betűkben, de egyetlen betűt sem hagy el az Igéből. Nem feltétlenül magyaráz minden szót, ami az alapigében előfordul, de minden olyan szó értelmét keresi, amelyik üzenethordozó a szövegben.²⁵

Az elv igazsága nem kétséges, ezért az igehirdetésre készülés közben el kell jutni a szöveg *Sitz im Leben*-jének mélységéig, az exegetikai, a kontextuális és a kortörténeti összefüggések feltárásáig (explicáció), hogy az alkalmazás (applikáció) ne maradjon sekélyes. Az explicáció-applikáció többszöri váltakozása azért fontos, mert az igazságtartalom valóságtalajt keres. Sok igazság van az Albrecht Grözingertől származó kijelentésben: „A posztmodernben az emberek a lelkészben nem a nagy kommunikátort keresik, hanem a bibliai-keresztyén tradíció interpretálóját a mindenkori élethelyzet kontextusában.”²⁶

„Az írásmagyarázattal a textustól történő indulás és az életismerettel a textushoz történő megérkezés egyaránt létező tendencia – állapítja meg Szabó Lajos professzor is. A hiányos háttér nem is ebből adódik. Hanem abból..., hogy egyre többször elmarad a tényleges, mély teológiai munka az alkotás során, és kontrollálatlan, fésületlen, kusza alkotás kerül a szószékre. ... Nem lehet ma már a felkészülést a művészetek érzékeny világa nélkül végezni, mert több irányból érkező impulzusokra van szükségünk ahhoz, hogy minőséget, érzékenységet tükrözzön a prédikáció.”²⁷

²³ Készült: John R.W. Stott: *Hiszek az igehirdetésben*. Harmat Kiadó. Budapest 1992. 199-201. oldal alapján.

²⁴ John R.W. Stott: *Hiszek az igehirdetésben*. Harmat Kiadó. Budapest 1992. 201.

²⁵ Kozma Zsolt: *Állj elő az Igével!* Kolozsvar 2002. 9.

²⁶ Idézi: Michael Meyer-Blanck: *Új gyakorlati teológiai vázlatok*. Lelkipásztor 2000/252.

²⁷ Szabó Lajos: *Az igehirdető és az igehirdetés*. Lelkipásztor 2005/12. 404.

A felületes megoldások elkerülésére a textussal való foglalkozás első fázisában érdemes két dolgot megvizsgálni a választott textussal kapcsolatban: mi a textus és az intenció kapcsolata, és milyen funkciót hordoz a textus?

Az egyik vizsgálódás abban segíti az igehirdetőt, hogy magában a textusban felfedezze a leendő prédikációja intencióját. Peter Bukowski szerint a prédikáció intenciójának megtalálásában nagyban segít az, ha már a textust is a tartalom és az intenció kettős aspektusában szemléljük. Azaz, ha a „Mit mond a textus?” – kérdést kibővítjük azzal, hogy „Mit akar a textus?” A bibliai textusok ugyanis tartalmazzák a lehetséges beszédszándékok teljes spektrumát. Ez a felismerés megóvhat minket attól, hogy egyoldalúan csak tanítva vagy valamire felszólítva beszéljünk. Az elbeszélő textusok szabadságot adnak nekünk arra, hogy magunk döntsük el, hogy milyen uralkodó intenciót akarunk kihallani a textusból, illetve, milyen irányból érzünk különleges megszólítást a textusból. Nem mindegy, hogy a textus tartalmi súlypontja tanítás-e, vigasztalás-e, ítélet-e vagy ígéret?²⁸

A másik vizsgálódás azzal óv meg a felületes textuskezeléstől, ha Manfred Josuttis tanítása alapján felismerjük a textus-funkciókat.²⁹ A prédikáció sorsában ugyanis döntő jelentőségű, hogy milyen jelleget hordoz a textus. M. Josuttis öt fontos textus-funkcióra hívja fel a figyelmet:

1./ A textus lehet *normatív* funkciójú, ahol a prédikáció a bibliai üzenethez kötött beszéd és kinyilatkoztatás-jellegű igehirdetést kíván.

2./ A textus lehet *autoritativ* funkciójú, amely a bizonyágtétel erejével felelősségérzetet támaszt a hallgatóban.

3./ A textus *kreatív* funkciója jelenik meg akkor, amikor a más élettérben és más gondolkodásmóddal írt régi ige üzenetét kiszélesíti a prédikáció és a prédikáció történéseiben újra hathatós, és újjáteremtő erővel szólaltatjuk meg

4./ A textus lehet *kommunikatív* funkciójú is, amely mennyei és földi társalgást szül: a textus a prédikátor társává lesz, közösséget teremt, és tovább vezet, párbeszédre készítet és az igehirdető megkérdéztetté válik, hogy hitelesen kérdezhessen rá emberi dolgainkra.

5./ A textus lehet *identitást megalapozó* funkciójú is, amelyben az Isten embere, az Isten gyermeke önmagára találhat.

A felületes megoldásoktól való elmozdulás folytatása a prédikációra készülés további fázisaiban az, hogy ki-ki tudja elkerülni az exegézis során: a fókusz nélküli exegézist, a szószékre vitt exegézist, a félreértett textus-prédikálást, az üzenet minimalizálását és a csupán pragmatikus hermeneutikát. (W. Engemann)³⁰

²⁸ Peter Bukowski: *Predigt wahrnehmen*. Homiletische Perspektiven. Neukirchener Verlag. Neukirchen-Vluyn 1990. 51-63.

²⁹ Manfred Josuttis: *Texte und Feste in der Predigtarbeit*. Homiletische Studien Band 3. Chr. Kaiser. Gütersloher Verlagshaus. Gütersloh 2002. 19-30. Die Textpredigt című fejezet.

³⁰ Wilfried Engemann: *Einführung in die Homiletik*. Tübingen-Basel. 2002. 20-33.